

Antti Malmivaara

8.9.2016

Sosiaali- ja terveysministeriö
Hallitusneuvos Esko Salo

Lausuntopyyntö STM051:00/2016

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi perustulokokeilusta

Hallituksen esitys on erinomaisen ansiokas siinä, että poliittisen päätöksenteon tueksi pyritään saamaan mahdollisimman luotettavaa tietoa. Tämä edustaa uuden tyyppistä poliittista ajattelua, jota kaikin tavoin tulee tukea. Esityksessä perustulokokeilusta on kuitenkin ongelmia, joiden ratkaiseminen on mielestämme olennaisen tärkeää, erityisesti siksi, että perustulokokeilu edustaa uudenlaista poliittista kulttuuria, jossa laajamittaisia kenttäkokeita voidaan hyödyntää uusien politiikkatoimenpiteiden suunnittelussa. Perustulokokeilua koskeva laki tulee linjaamaan koko kokeilukulttuurin toimintatapoja.

Perustulokokeilun huomionarvoisimpia kohtia ovat tieteellisesti mahdollisimman tasokkaan eli luotettavimman tiedon saamisen varmistaminen sekä ihmistieteisiin luettavien alojen tutkimuseettiset kysymykset.

Esitys perustulokokeilusta eroaa aikaisemmista alueellisista kuntakokeiluista siten, että lainsäädännöllä poikkeuksellisella tavalla määrätään otospopulaatio, otos, verrokkiryhmä, tutkimusaineiston muodostaminen ja käyttötarkoitus sekä perustelutekstissä jopa tutkimuskysymykset. On poikkeuksellista, että lainsäädännöllä käytännössä määritellään tällä tavoin tutkimuksen perusvalintoihin kuuluvia asioita, jotka yleensä muodostavat tutkimussuunnitelman ytimen. Tämän vuoksi esityksen vaikutusten arvioinnissa tulisi olla myös eettinen ennakoarviointi. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ihmistieteitä koskevien eettisten periaatteiden mukaan eettinen ennakoarviointi on tarpeen, mikäli tutkimuksessa poiketaan tietoon perustuvan suostumuksen periaatteesta.

Kokeilun mahdolliset henkiset, taloudelliset ja sosiaaliset haitat tulisi arvioida laajemmin kuin esityksessä on nyt tehty, erityisesti koska kokeiluun valittavat ovat yhteiskunnallisesti heikossa asemassa oleva ryhmä. Arvio tulisi kattaa muun muassa koehenkilöiden yksityisyyden ja henkilötietojen suojan varmistamisen paljon julkisuutta saaneessa kokeilussa sekä perustulon mahdollistamien kulutus-, ammatti- ja asumisvalintojen mahdolliset negatiiviset seuraukset koehenkilölle kokeilun päätyttyä. Perustulokokeilurekisteriin voidaan koota laajasti tietoja kokeilu- ja verrokkiryhmistä eri viranomaisrekistereistä, mistä saattaa seurata osalla huolestuneisuutta ja epäluuloa. Koska kokeilu on käytännön syistä rajattu koskevan vain yhteiskunnallisesti heikossa asemassa olevia (pitkäaikaistyöttömiä), niin tämä voi aiheuttaa kokemuksen eriarvoisesta kohtelusta yhteiskunnallisen aseman mukaan.

www.thl.fi

Antti Malmivaara

8.9.2016

Esityksessä säädetään perustulokokeilurekisteri, johon etuusia myöntävä viranomaisen kokoa kohdejoukosta tietoa kokeilun aikana. Perustulokokeilurekisteri sisältää ainoastaan työttömyysturvan peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea saavien tietoja, joka voi olla monelle rekisteriin joutuneelle sensitiivinen tieto. Esityksessä tulisi määritellä tarkemmin tutkimuskäyttöön muodostettavan perustulokokeilurekisterin käyttötarkoitus ja käsittelyn suunnittelu.

Esityksen mukaan satunnaisotannalla valittava 2000 henkilön kokeiluryhmä verrokkeineen tuottaisi luotettavaa tietoa päätöksenteolle. Satunnaisotanta ei kuitenkaan ole riittävä tae luotettavasta tutkimustiedosta eikä tuotetun tiedon yleistettävyydestä. Huolellisesti laadittu tutkimussuunnitelma on välttämätön edellytys luotettavan tiedon saamiselle. Tiedossamme ei ole, että viimeisteltyä tutkimussuunnitelmaa olisi olemassa. Kuitenkin satunnaisotanta on tarkoitus toteuttaa jo 12.12.2016 ja koe aloittaa 1.1.2017.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ihmistieteille asetettujen periaatteiden mukaan tutkimus tulee suunnitella ja toteuttaa tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Lisäksi, ilman perusteluja menetellä toisin, tutkimukseen osallistujilta on saatava tietoon ja vapaa-ehtoisuuteen perustuva suostumus. Esityksessä ei ole Tutkimuseettisen neuvottelukunnan edellyttämällä tavalla perusteltu oikeutusta poiketa tietoon perustuvasta suostumuksesta.

Esitämme kunnioittavasti, että tutkimuksen tieteelliseen luotettavuuteen ja tutkimuseettisiin kysymyksiin kohdistuvat näkökohtamme tulisivat huomioiduiksi.

Pääjohtaja

Juhani Eskola

Osaston johtaja sijainen

Anu Muuri